

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ АСПЕКТІВ ПОЛІТИКИ

Політична комунікація виступає основним механізмом зв'язку основних елементів політичної системи. Саме характер такого зв'язку визначає сутність політичної влади, функціонування її інститутів та відносини між владою і громадянським суспільством. Дійсно, «комунікація є не просто зв'язком чи каналом передавання інформації, вона виявляється тією ланкою, без якої неможливі ані перебіг, ані розуміння будь-яких суспільно-політичних процесів» [1, с. 498]. Тому проблематика політичного комунікування в суспільстві є надзвичайно актуальною як для фундаментальних, так і для прикладних досліджень. Сучасна методологія вивчення політичних комунікацій спрямована на визначення та глобальних тенденцій та національної специфіки їх розвитку.

Особливо важливими в аспекті дослідження впливу комунікації на трансформацію політичної системи виступають наукові напрацювання Ю. Габермаса. німецький вчений закликає відрізнити владу, що «народжується у процесі комунікації», від «адміністративно вживаної влади». У політичній діяльності взаємодіють два протилежні процеси: з одного боку комунікаційне формування легітимної влади, яка народжується у вільному від усякої репресивності процесі комунікацій політичної громадськості, а з іншого – таке забезпечення легітимності через політичну систему, за допомогою якої адміністративна влада намагається управляти політичними комунікаціями [2, с. 50-51].

Дуже актуальним, на нашу думку, виступає висновок Ю. Габермаса про надмірне домінування в політиці стратегічної дії (тобто такої, що спрямована на досягнення успіху) над дією комунікаційною (орієнтованою на досягнення порозуміння). Дослідник зауважує, що найбільшу ціну для суспільства має «виробнича сила комунікації, яка найбільш яскраво виявляє себе у боротьбі за соціальне звільнення... Цей комунікаційний розум ... відобразився у закладах демократичної правової держави й інститутах громадянського суспільства».

Ю. Габермас, поглиблюючи розуміння взаємовпливу комунікативної теорії та соціальних практик, створив теорію

«комунікативної дії», де привертає увагу до масової комунікації, засоби якої «створюють технічні посилювачі мовної комунікації» [2, с. 45], розширюючи та посилюючи її можливості та формуючи потужну комунікативну мережу. У той же час, на думку автора, сучасний розвиток таких комунікаційних мереж викликає у масовому суспільстві феномен одномірного мислення. Таке одномірне мислення сприяє створенню штучних, насправді не потрібних для суспільного розвитку цілей, завдань та потреб, які знаходяться в сфері політичних інтересів окремих, іноді навіть ворожих до суспільства суб'єктів. Виходячи з цього, актуалізується висновок Ю. Габермаса, що комунікація і дискурс, які народжуються у такому взаємозв'язку дій та розуміння, окреслюють простір свободи демократичного суспільства.

Таким чином, концепція комунікативної дії Ю.Габермаса може розглядатися як основне теоретичне підґрунтя наукового дослідження політичної комунікації, оскільки автор об'єктивно оцінює визначений феномен як один з базових процесів життєдіяльності суспільства, що обумовлюється природними потребами людини у спілкуванні та взаємодії з собі подібними.

Теорія політичної комунікації розглядає інформацію не лише як передумову дій будь-якого суб'єкта політики, а й як важливий ресурс політики, її базисну властивість. Виходячи з такого визначення інформації, політичну комунікацію можна тлумачити як процес встановлення осмислених контактів між комунікаторами (відправниками) та реципієнтами (отримувачами) політичної інформації. А дослідження політики з позиції функціонування інформаційно-комунікаційних зв'язків передбачає її розуміння як специфічного соціального цілого, структури та інституції якого мають виробляти, отримувати й переробляти інформацію, яка сприяє здійсненню політичними суб'єктами різноманітних ролей і функцій. Отже, інформаційно-комунікаційні відносини в межах політичної системи виступають як такий процес, що забезпечує взаємодію, сегментацію та інтеграцію всіх рівнів політичної системи, а також виконання нею своїх основних функцій.

Очевидно, що комунікація є однією з основних характеристик суспільства, тому природа будь-якого соціального утворення є комунікативною по суті. Інакше кажучи, зміст комунікації і її форми відображають суспільні відносини і історичний досвід людей. В її основі домінуючим є комунікативний аспект, а інформаційно-змістовний елемент повинен виконувати лише допоміжну функцію. У здійсненні комунікації важливо знати не тільки про те, що використовується, а й про те, хто бере участь у взаємодії, як використовується інформація, кому адресується і куди спрямовані

комунікативні зв'язки. Тому варто розглядати комунікацію як складний багаторівневий і багатоплановий процес встановлення контактів між суб'єктами, породжуваний потребами спільної діяльності, що включає в себе обмін інформацією, вироблення стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншого суб'єкта.

Отже, сучасна теорія політичної комунікації базується на розгляді масової комунікації як специфічного та соціально значущого інституту, що в інформаційну епоху починає відігравати особливе значення, адже виступає одним із засадничих чинників формування суспільної масової свідомості та громадської думки. У цілому можна виділити три підходи до трактування терміну «комунікація»: першій базується на концепції структурного функціоналізму, застосуванні системного методу, концепції інформаційного суспільства (Д.Белл, К.Дойч, А. Тоффлер); другій – некласичний методологічний підхід (Ю. Габермас) – базується на когнітивній моделі суб'єктно-об'єктних відносин, у яких сфера комунікації виокремлюється як особливий онтологічний об'єкт. Її вивчення базується на методах герменевтичної інтерпретації смислів, критичної рефлексії, раціональній реконструкції; третій – пост-некласичний підхід – зводить природу соціального до суб'єктно-об'єктних відносин, тобто до принципу інтерсуб'єктивності, і виключає об'єктивність. Суспільство розглядається як мережа комунікацій, а комунікації створюють можливість для самопису суспільства та його самовідтворення (Н. Луман). Комунікація розглядається як активне середовище, що самоорганізується [3].

Загальний науковий дискурс щодо розгляду сутності й спрямування політичної комунікації, представлений у сучасних політологічних дослідженнях, можна охарактеризувати у трьох основних напрямках:

дослідження функцій культурно-символічної репрезентації влади;
аналіз функцій інтеграції та ідентифікації;

розгляд функції інформаційного та емоційно-чуттєвого впливу з метою формування бажаних моделей поведінки.

Література

1. Проблематика політичної комунікації // Політична наука в Україні 1991-2016: т.2. / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф.Кураса. — К.: Парлам. вид-во, 2016. — 688 с.
2. Хабермас Ю. Теорія комунікативного действия / Юрген Хабермас // Вестник МГУ. Сер. 7. Философия. – 1993. – Вып. 4. – С. 43–63.
3. Бахов І. С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур / І. С. Бахов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України № 2. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2012_2/12bisgdk.pdf.